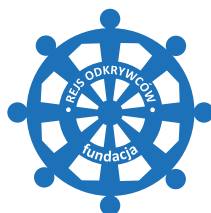

REJS ODKRYWCÓW- RAPORT Z EWALUACJI PROGRAMU

WSTĘP

Późną jesienią 2011 r. podjęliśmy decyzję o organizacji dwóch Rejsów Odkrywców. Ta w zamierzeniu jednorazowa inicjatywa, zrealizowana w maju 2012 r. stała się początkiem długofalowego programu w ramach idei morskiego wychowania młodzieży.

Fundację Rejs Odkrywców wymyśliliśmy latem 2012 roku, gdy już wiedzieliśmy, że ponownie chcemy zaprosić dzieci i młodzież na pokład żaglowca. Została powołana do życia w grudniu 2012 r. przez Michała Ciundziewickiego i Marcina Maszewskiego, w styczniu 2013 r. zarejestrował ją sąd.

Nadaliśmy naszej inicjatywie strukturę fundacji, ponieważ chcieliśmy działać metodycznie i profesjonalnie. Oczywiście sądzę, że działalibyśmy równie profesjonalnie bez tworzenia fundacji, ale intuicyjnie czuliśmy, że to będzie dla nas i dla naszych dzieciaków dobre.

Intuicyjnie - to wyraz określający zapewne sporą część naszych działań na początku. Intuicyjnie też zbliżyliśmy się do środowiska fundacji korporacyjnych, skupionych wokół Forum Darczyńców w Polsce, które akurat wtedy prowadziło program tworzenia standardów funkcjonowania właśnie tych organizacji. Mieliśmy szczęście nabierać doświadczenia i uczyć się od ludzi prowadzących fantastyczne inicjatywy.

Po sześciu latach działania Fundacji i siedmiu żeglarskich sezonach zdecydowaliśmy się na przeprowadzenie ewaluacji programu i działań Fundacji Rejs Odkrywców.

Decyzję o ewaluacji podjęliśmy już nie intuicyjnie, ale z pełną świadomością jej znaczenia dla refleksji o tym, co zrobiliśmy a czego nie zrobiliśmy oraz tego, co możemy lub nie – robić dalej.

Jesteśmy z tego bardzo zadowoleni.

Bardzo dziękujemy naszej ewaluatorce Magdzie Kocejko za wnikliwość, zaś jej wszystkim rozmówcom za czas i szczerść.

Bardzo dziękujemy przyjaciołom i wolontariuszom Fundacji.

Najbardziej zaś dziękujemy naszym dzieciakom, że chcą z nami pływać.

Chętnie odpowiemy na wszelkie pytania i życzymy Państwu pożytecznej lektury.

Zarząd Fundacji Rejs Odkrywców: Agnieszka Maszewska, Marcin Maszewski

agnieszka_m@jetline.pl

marcin@jetline.pl

fundacja@rejsodkrywcow.pl

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	4
Główne obszary i pytania badawcze	5
Metodologia	6
Wyniki przeprowadzonej ewaluacji	7
Perspektywa dzieci i młodzieży	8
1. Motywacja do wzięcia udziału w Rejsie	8
2. Ocena Rejsów i sposobu ich organizacji	9
2.1. Rekrutacja	9
2.2. Przygotowanie do Rejsów	11
2.3. Ocena Rejsu Odkrywców	13
3. Rezultaty i wpływ - perspektywa dzieci i młodzieży	16
Perspektywa dorosłych	20
1. Ocena Programu	20
2. Rezultaty	25
3. Program Rejs Odkrywców a filozofia i metodyka działania ośrodków	27
4. Kierunki rozwoju organizacji	28
Wnioski	31
Podsumowanie	32

WPROWADZENIE

Niniejszy raport opisuje wyniki ewaluacji programu Rejs Odkrywców, prowadzonego przez Fundację Rejs Odkrywców od początku jej istnienia.

Rejs Odkrywców to program polegający na organizacji pełnomorskich rejsów na żaglowcach dla młodzieży w trudnej sytuacji życiowej, pozostających w domach dziecka, ośrodkach szkolno-wychowawczych i innego typu placówkach, a także rejsów po Mazurach dla młodszych dzieci.

Rejsy organizowane są od 2012 roku.

Program obejmuje następujące działania:

- Rekrutacja na rejsy (przy współpracy z partnerskimi placówkami)
- Przygotowanie młodzieży do uczestnictwa w rejsach
- Organizacja rejsów
- Kontakt z młodzieżą i placówkami po zakończeniu rejsu

Kluczową zasadą przyświecającą realizacji Programu jest zasada „**Zrób coś dla siebie, zrób coś dla innych**”, której realizacja na każdym etapie programu ma wspierać kształtowanie postaw prospołecznych i promowanie wolontariatu.

Ewaluacja prowadzona była w okresie od października do grudnia 2018. W raporcie opisane zostały wyniki badań i analiz, wnioski i rekomendacje. Opracowanie składa się z następujących części:

- Opis metodologii przeprowadzonego badania ewaluacyjnego
- Główne obszary i pytania badawcze
- Wyniki ewaluacji- perspektywa dzieci i młodzieży
- Wyniki ewaluacji- perspektywa dorosłych
- Wnioski
- Rekomendacje

GŁÓWNE OBSZARY I PYTANIA BADAWCZE

EWALUACJA SKONCENTROWANA BYŁA WOKÓŁ NASTĘPUJĄCYCH ZAGADNIEŃ:

Wpływ i rezultaty Programu

Funkcjonowanie Programu

Kluczowe pytania, na które ewaluacja miała przynieść odpowiedź przedstawione są poniżej:

Pytania odnoszące się do rezultatów i wpływu Programu

- Czy i w jaki sposób uczestnictwo w Programie wpływa na postawy życiowe uczestników i uczestniczek? Jakie postawy są kształtowane i w jaki sposób?
- Czy i jakie znaczenie ma uczestnictwo w Programie dla dalszych wyborów życiowych?
- Jakie są efekty uczestnictwa w Programie? Od czego zależą?
- Czy efekty uczestnictwa w Programie mają charakter trwały?
- Czy istnieje społeczność uczestników Rejsu Odkrywców? Jeśli tak, to na czym polega poczucie przynależności do takiej społeczności?
- Czy i jakie wartości są kształtowane wśród uczestników dzięki uczestnictwu w Programie?
- Co wpływa na efekty Programu?

Pytania odnoszące się do funkcjonowania Programu

- Jak oceniane jest funkcjonowanie Programu przez różne grupy interesariuszy?
- Czy Program jest dobrze skonstruowany? Czy i jakie zmiany dotyczące funkcjonowania Programu są oczekiwane?
- Czy kryteria uczestnictwa w programie są trafnie określone?
- Czy Program wpisuje się w filozofię działania współpracujących z Fundacją ośrodków?

Przez Program w procesie ewaluacji rozumiana była całość realizowanych działań, od procesu rekrutacji przez przygotowanie do rejsu i samo uczestnictwo w nim, jak również rezultaty tego uczestnictwa i jego wpływ na uczestników:

Ważnym elementem ewaluacji była ocena współpracy Fundacji z Ośrodkami, a także określenie potencjalnych kierunków rozwoju zarówno programu Rejs Odkrywców, jak i całej Fundacji.

Warto w tym miejscu podkreślić specyfikę działania Fundacji Rejs Odkrywców, która w całości opiera się na działaniach wolontariackich.

METODOLOGIA

Ewaluacja przeprowadzona została przy wykorzystaniu zarówno jakościowych, jak i ilościowych metod badawczych.

Wykorzystano następujące narzędzia badawcze:

- Kwestionariusz wywiadu z uczestnikami Rejsu Odkrywców
- Kwestionariusz wywiadu z wolontariuszami/przyjaciółmi Fundacji
- Kwestionariusz wywiadu z kadrą w Ośrodkach/dyrekcją Ośrodków
- Kwestionariusz ankiety dla uczestników Rejsu Odkrywców

W sumie przeprowadzono 19 wywiadów indywidualnych. Warto podkreślić, iż z racji na specyfikę funkcjonowania Fundacji i samego Programu niemożliwe było pełne oddzielenie poszczególnych perspektyw - te same osoby występują na przestrzeni lat w różnych rolach i potrafią spojrzeć na program z różnych perspektyw.

Grupa badana dobrana została na podstawie danych udostępnionych przez Fundację. W celu zapewnienia możliwie jak największej anonimowości uczestnikom wywiadów, część rozmów przeprowadzona została z osobami spoza listy.

Dodatkowo przeprowadzona została ankieta online, która skierowana była do uczestników zarówno rejsów morskich jak i mazurskich. Ankiety wypełniło w sumie 30 osób.

Z racji na niewielką skalę programu, w celu zachowania jak największej anonimowości respondentów przy podawanych cytatach zdecydowano się nie podawać płci, wieku ani inicjałów.

WYNIKI PRZEPROWADZONEJ EWALUACJI

PERSPEKTYWA DZIECI I MŁODZIEŻY

1. Motywacja do wzięcia udziału w rejsie

Osoby, które wzięły udział w rejsie miały różną motywację uczestnictwa. Najczęściej pojawiające się motywacje to te związane z chęcią doświadczenia czegoś nowego i przeżycia przygody. Niektóre z badanych osób wskazywały na chęć sprawdzenia samego siebie. Pojawiały się także motywacje związane z chęcią wyjazdu ze znajomymi z ośrodka. Osoby, które decydują się płynąć w rejs po raz kolejny, mają motywację ściśle związaną z chęcią „przeżycia żeglarskiej przygody”, powtórzenia doświadczenia, które uważają za bardzo ważne i cenne i pogłębieniem wiedzy i umiejętności żeglarskich. Niektóre osoby podkreślały, że zostały do uczestnictwa namówione przez znajomych. Widać to dobrze w poniższych cytatach:

Chciałem wziąć udział w rejsie, ponieważ jest to świetna okazja na poznanie nowych ludzi oraz niezwykła przygoda, na którą nie każdy może sobie ot tak pozwolić.

Moją motywacją do wzięcia udziału w Rejsie Odkrywców była chęć doświadczenia tej niezwyklej przygody morskiej. Po czym odkryłam, że morze jest moją pasją, ponieważ zachwyca mnie jakiegokolwiek wspomnienie o nim.

Spędzać czas z fajnymi ludźmi i poznawać nowych ludzi; zwiedzać nowe miasta, kraje; czerpać inspirację na nowe pomysły, być częścią załogi.

Podsumowując, wśród kluczowych motywacji do uczestnictwa w rejsie można wymienić:

- Chęć przeżycia przygody/czegoś nowego
- Poznanie nowych ludzi
- Chęć przełamania się
- Nacisk rówieśniczy

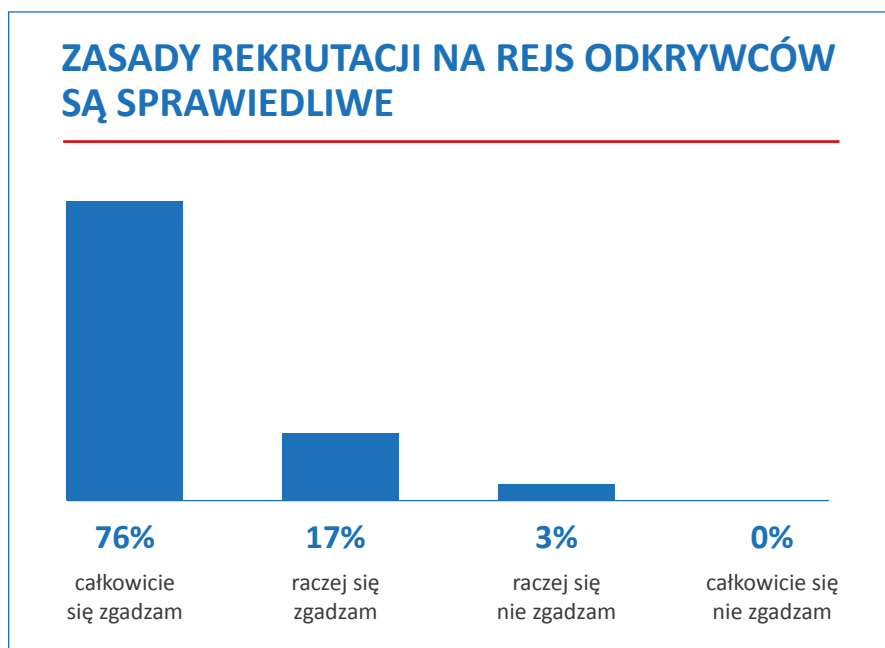
2. Ocena rejsów i sposobu ich organizacji

2.1. REKRUTACJA

Proces rekrutacji i selekcji jest ważnym elementem całego Programu. Osoby, które chcą wziąć udział w rejsie muszą spełnić określone wymagania - wypracować 30 godzin wolontariatu (w przypadku rejsów mazurskich godzin jest mniej - 20) i poprawić wyniki szkolne w ustalonym obszarze (oceny, zachowanie). Rekrutacja skonstruowana jest wokół zasady „Zrób coś dla siebie, zrób coś dla innych” i prowadzona jest przez wolontariuszy Fundacji we współpracy z kadrą w Ośrodkach. Sposób prowadzenia rekrutacji przedstawia poniższa grafika:

Uczestnicy rejsów zostali zapytani w ankiecie czy uważają, że zasady rekrutacji są sprawiedliwe. Zdecydowana większość uznała, że zdecydowanie tak (79%), kolejne 17% raczej się zgadza z takim stwierdzeniem. Szczegółowy rozkład odpowiedzi na to pytanie pokazuje wykres poniżej:

Wykres 1 Zasady rekrutacji na Rejs Odkrywców są sprawiedliwe

Taką ocenę potwierdziły także przeprowadzone wywiady. Uczestnicy podkreślali, że zasady nie tylko są sprawiedliwe, ale także dobrze wymyślone. Pojawiały się wypowiedzi mówiące o tym, że liczba godzin jest określona dobrze i adekwatnie do faktycznych możliwości. Niektóre z osób, które wzięły udział w badaniu podkreślały że już samo uczestnictwo w wolontariacie było ważnym i wzbogacającym doświadczeniem. Widać to dobrze w poniższym cytacie:

Psy wyprowadzaliśmy ze schroniska, to fajne wycieczki były. Bardzo fajne rzeczy się tam działy, już samo to fajne doświadczenie. Już samo to „dziękuję” to jest nagroda. My tych godzin zawsze wyrabialiśmy trochę więcej, bo to fajne było.

Warto jednak podkreślić, że nie wszyscy uczestnicy rozumieją ideę wolontariatu, a jego wybór niejednokrotnie ma charakter przypadkowy. Dla części uczestników badania wolontariat oznaczał kolejne zadanie do wykonania, rodzaj zapłaty za rejs i nie był powiązany z szerszą ideą. Widać to dobrze w poniższym cytacie:

Okazało się, że nie mamy tych godzin to szybko w niedzielę rysowaliśmy takie książeczki dla dzieci niepełnosprawnych.

10

Podkreślano, że ważne jest „podbijanie stawki”. Osoby, które płyną w rejs po raz kolejny, powinny mieć wyżej postawioną poprzeczkę - w ten sposób idea wolontariatu nie dewaluuje się.

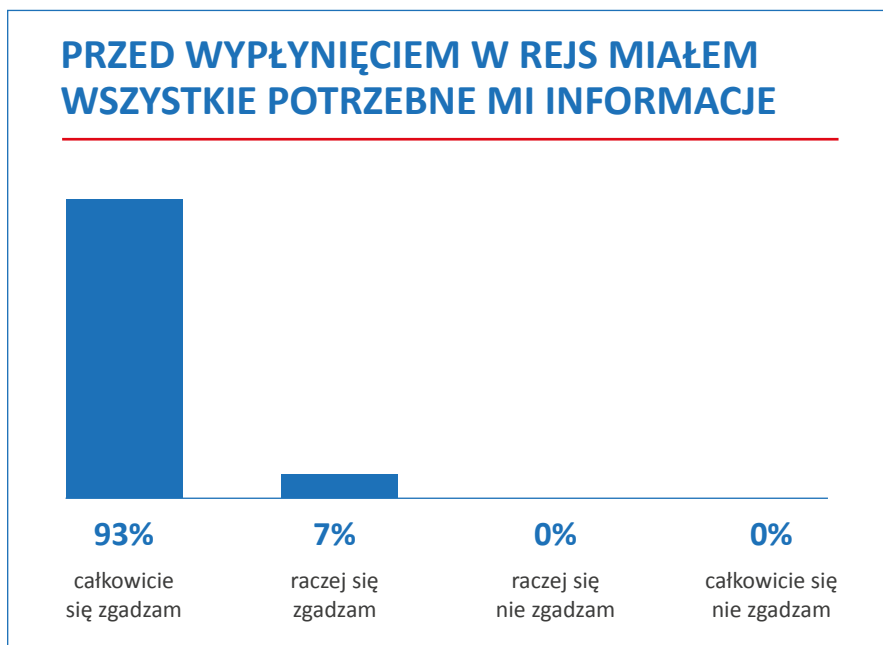
Podsumowując, przeprowadzone badanie ewaluacyjne pokazało że:

- System rekrutacji został oceniony pozytywnie.
- Liczba godzin wolontariatu jest określona adekwatnie do możliwości.
- Uczestnicy nie zawsze rozumieją ideę wolontariatu.
- Zdarza się, że wolontariat ma charakter przypadkowy.
- Zdarza się też, że pierwsze rezultaty uczestnictwa pojawiają się już na etapie wolontariatu.
- Znaczenie ma rodzaj wolontariatu.
- Znaczenie ma podtrzymywanie motywacji przez osoby z Fundacji i pracowników Ośrodka.
- Ważne jest „podbijanie stawki” dla uczestników, którzy płyną po raz kolejny.

2.2. PRZYGOTOWANIE DO REJSÓW

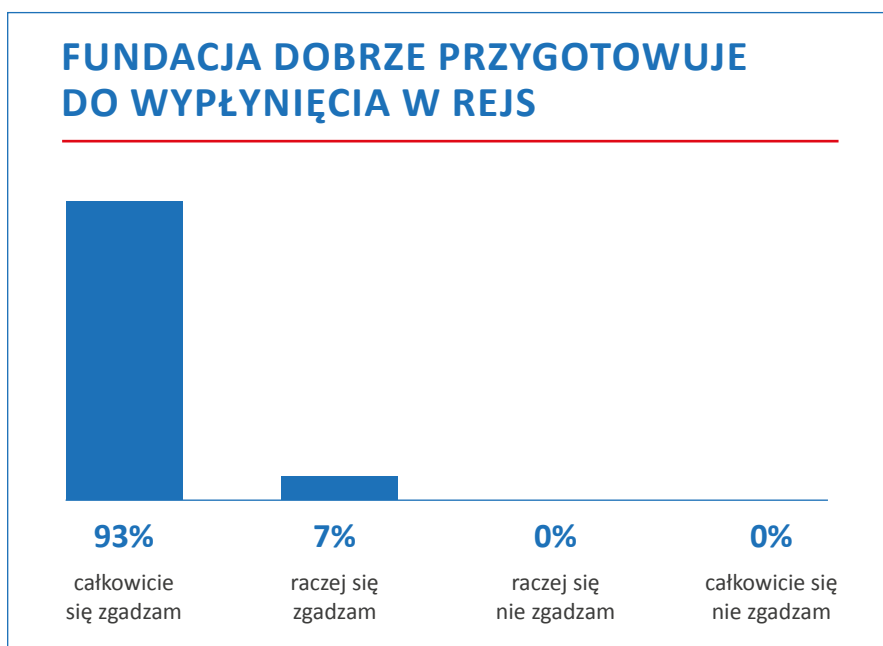
Przygotowanie do uczestnictwa w rejsach jest ważnym elementem Programu. Uczestnicy, po zakwalifikowaniu się na rejs, biorą udział w spotkaniach i szkoleniach, które mają jak najlepiej przygotować ich do tego doświadczenia.

Osoby uczestniczące w badaniu ewaluacyjnym zostały poproszone o ocenę, czy przed wypłynięciem w rejs mieli wszystkie potrzebne informacje. Respondenci zgodnie stwierdzili, że zdecydowanie tak jest. Rozkład odpowiedzi na to pytanie pokazuje wykres poniżej:

Wykres 2 Przed wypłynięciem w rejs miałem wszystkie potrzebne mi informacje

Pogłębieniem tego pytania jest odpowiedź na pytanie, czy Fundacja dobrze przygotowuje uczestników do wypłynięcia w rejs. Tutaj również nie było wątpliwości - aż 93% uczestników badania całkowicie się zgadza z takim stwierdzeniem. Pokazuje to wykres poniżej:

Wykres 3 Fundacja dobrze przygotowuje uczestników do wypłynięcia w rejs

Tak pozytywną ocenę przygotowań do uczestnictwa w rejsach potwierdzają także przeprowadzone wywiady. Respondenci zwracali uwagę na kompleksowość przygotowań i ich dobrą konstrukcję. Zwracano uwagę na fakt, że ważny jest także pierwszy dzień na statku jeszcze przed wypłynięciem w rejs, kiedy można „na żywo” zobaczyć to, co wcześniej było tylko teorią. Widać to dobrze w poniższym cytacie:

Muszę powiedzieć, że te szkolenia wszystkie, to jest bardzo dobrze wymyślone i widać, że oni to przemyśleli dobrze.

Wskazywano jedynie, że warto wszystkie najważniejsze informacje dawać w formie wydruków i poza teorią dbać także o omówienie historii żeglarstwa morskiego.

Szkolenia i spotkania poza przygotowaniem teoretycznym i technicznym pełnią jeszcze dodatkowo bardzo ważną funkcję - zmniejszają lęk związany z uczestnictwem w tak dużym i nowym przedsięwzięciu. Pokazują to dobrze poniższe cytaty:

Na początek jest trochę obawa, jest trochę strachu, jest trochę niecierpliwość... To szkolenie jeszcze w porcie było stresujące, weszliśmy na maszty i ja sobie myślę, że nie dam rady - tak się najzwyczajniej w świecie bałem. Ja tym szelkom nie ufałem, dopiero na drugim rejsie się ogarnąłem.

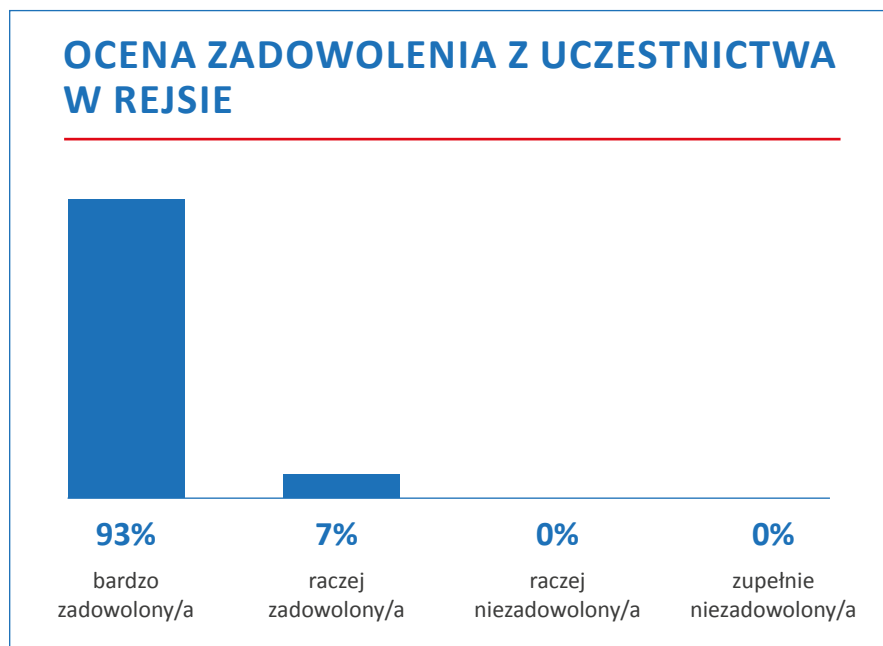
Te wszystkie spotkania wcześniej, ta teoria, to pomaga, trochę łagodzi ten stres.

Podsumowując, przeprowadzone badanie ewaluacyjne pokazało że:

- System przygotowań do rejsów jest bardzo dobrze wymyślony
- Przygotowanie zmniejszają stres i lęk
- Dobrym elementem jest nie tylko teoria, ale też mówienie o historii
- Ważna rola szkolenia na basenie
- Czasami wskazywano, że warto więcej informacji dawać na piśmie (np. opis żagli, lin)
- Ważna jest rola pierwszego dnia na statku

2.3. OCENA REJSU ODKRYWCÓW

Wszystkie osoby objęte badaniem ankietowym są zadowolone z uczestnictwa w rejsie w wysokim lub bardzo wysokim stopniu. Pokazuje to wykres poniżej:

Wykres 4 Ocena zadowolenia z uczestnictwa w rejsie

W uzasadnieniu wskazywano przede wszystkim na poszerzenie horyzontów, przeżycie wspaniałej przygody, a także możliwość poznania siebie i zdobycia nowych umiejętności. Ważnym czynnikiem wpływającym na wysoką ocenę zadowolenia z rejsów jest także możliwość poznania nowych ludzi i kontakt z dorosłymi innymi niż rodzice, wychowawcy w ośrodkach czy nauczyciele. Dobrze pokazują to poniższe cytaty:

Podjęłam wyzwanie, przeżyłam niesamowitą przygodę, mimo że na początku nie miałam pewności niczego i strasznie się denerwowałam. Na własnym doświadczeniu zobaczyłam, że „strach ma wielkie oczy”, więc nie warto odmawiać sobie w czymś, tylko dla tego że się boi. Dzięki uczestnictwu w rejsie zrozumiałam to i, mam nadzieję, stałam się trochę odważniejsza.

Poznałam nowych ludzi, zyskałam nowe umiejętności, poznałam i zobaczyłam trochę łódź o których nawet istnieniu nie miałam pojęcia oraz przeżyłam cudowne chwile, które będą mi towarzyszyć przez całe życie.

Ponieważ Program Rejs Odkrywców prowadzą bardzo pozytywne osoby, a każdy kto bierze udział w rejsie jest otwarty na nowe znajomości i z każdym można o wszystkim porozmawiać.

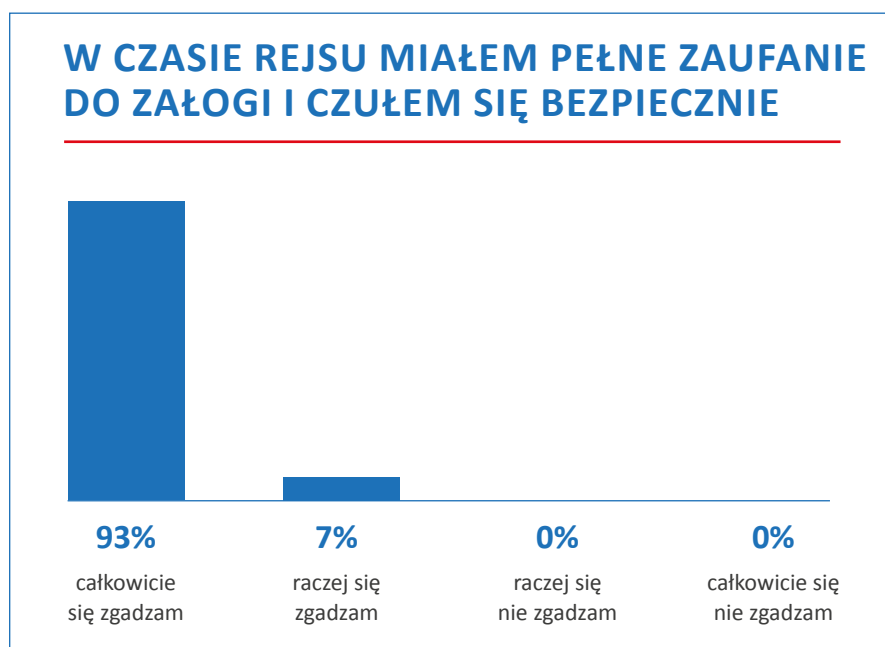
Uczestnicy badania wskazywali także, że rejs można traktować jako nagrodę za wcześniej włożony wysiłek, co widać w poniższym cytacie:

*Bo to fajna nagroda
za pracę dla siebie i innych.*

Ponadto na wysoką ocenę zadowolenia z uczestnictwa zdaniem niektórych uczestników wpływa fakt, że udział w rejsie pozwolił na poszerzenie wiedzy zarówno o sobie, jak i o otaczającym świecie. Pokazuje to poniższa wypowiedź:

*Ten rejs pokazał mi moją
wytrwałość i rozszerzył
horyzonty.*

Uczestnicy, którzy wzięli udział w badaniu ankietowym jednoznacznie stwierdzili, że w czasie rejsu mieli pełne zaufanie do załogi i czuli się bezpiecznie. Pokazuje to poniższy wykres:

Wykres 5 W czasie rejsu odkrywców miałem pełne zaufanie do załogi i czułem się bezpiecznie

Respondenci, zarówno w badaniu ankietowym jak i przeprowadzonych wywiadach, zostali poproszeni o wskazanie najmocniejszych punktów rejsów. Wskazywane kwestie można podzielić na związane z samą możliwością przeżycia rejsu, jego rezultatami jak i samą organizacją. Pojawiały się następujące odpowiedzi:

To, że w ogóle jest	Możliwość przeżycia przygody	Poznanie nowych ludzi	Otwarta i przyjazna postawa opiekunów
Nauka nowych umiejętności	Współpraca z innymi	Załoga	Bezpieczeństwo
Kształtowanie charakteru	Inspiracja	Dobra atmosfera	

Warto podkreślić, że wskazywane przez uczestników mocne strony dotyczą zarówno samej organizacji przedsięwzięcia, panującej w czasie wyjazdów atmosfery i partnerskiej, otwartej postawie kadry, jak i kwestii związanych z samorozwojem i pozytywnym doświadczeniem przebywania w grupie.

Najmocniejsze strony rejsów dobrze oddają też poniższe cytaty:

Postawa opiekunów i ich stosunek do młodych żeglarzy (zawsze otwarci, chętni na rozmowę, udzielają rad, wskazówek, towarzyszyło mi poczucie że nie czują opieki nad nami na tym Rejsie jako pracy, ale jako formę wychowawczą).

Możliwość poznania znajomości i umiejętności, które ułatwiają późniejsze życie.

To, że uczy być odpowiedzialną zorganizowaną osobą; jest także motywacją do udzielenia dobra innym ludziom bez własnych interesów; uczy stawać się lepszym człowiekiem.

Wśród słabszych punktów rejsów wskazywano jedynie ciężką pracę i niewyspanie, co nie wpływało na słabszą ocenę samego doświadczenia i oceniane było jako nieunikniony koszt udziału w rejsie. W nielicznych wypowiedziach pojawiały się informacje, że rejs na Mazurach nie dostarcza tylu przygód i wrażeń, co rejsy morskie.

Uczestnicy badania ankietowego i respondenci wywiadów zostali poproszeni o wskazanie, co można zmienić w programie Rejs Odkrywców. Zdecydowana większość uznała, że bardzo trudno jest wskazać takie punkty, ponieważ całość jest bardzo dobrze wymyślona i zorganizowana. Wśród nielicznych wskazań pojawiły się następujące wypowiedzi:

- Więcej „morskich opowieści” w czasie rejsów
- Więcej zwiedzania portów
- Nowe trasy
- Dłuższe rejsy
- Większa wiedza przed wypłynięciem

Warto jednak wyraźnie podkreślić, że wskazania te były epizodyczne i w żaden sposób nie skorelowane z niższą oceną samych rejsów.

Podsumowując, przeprowadzone badanie ewaluacyjne pokazało że:

- Rejsy są bardzo wysoko oceniane przez uczestników.
- Wśród mocnych stron rejsów można przede wszystkim wymienić zarówno kwestie związane z organizacją rejsów i panującą na nich atmosferą, jak i kwestie związane z możliwością samorozwoju, odkrywania siebie i swoich pasji, zdobywania nowych niedostępnych wcześniej doświadczeń.
- Ważnym elementem wpływającym na wysoką ocenę rejsów jest postawa kadry – wolontariuszy Fundacji oceniana jako pełna otwartości i partnerstwa.
- Uczestnicy nie są w stanie wskazać słabszych stron rejsów, ani całego programu.
- W czasie rejsów uczestnicy czują się bezpiecznie i mają pełne zaufanie do załogi.

3. Rezultaty i wpływ – perspektywa dzieci i młodzieży

Uczestnicy badania internetowego, jak również respondenci w czasie wywiadów zostali zapytani, co zyskali dzięki uczestnictwu w rejsie, czego się nauczyli i co stracili. Analiza uzyskanych odpowiedzi pokazuje, że rezultaty uczestnictwa w rejsach widoczne są na wielu poziomach.

Wśród zysków najczęściej wymieniano zdobycie nowej wiedzy o sobie, zwłaszcza w kontekście przebywania w grupie i w nowych, często ekstremalnych warunkach. Uczestnicy zwracali uwagę, że zyskali pewność siebie i zobaczyli, jakie korzyści niesie ze sobą współpraca z innymi. Pokazują to dobrze poniższe cytaty:

Pewność siebie, doceniłam potęgę pracy zespołowej, zobaczyłam nowe miejsca, miasta, państwa, zdobyłam doświadczenie żeglarskie.

Świadomość, że takie rzeczy są też dla mnie.

No to pierwsza rzecz, to na pewno jest współpraca. Taka świadomość, że można poprosić o pomoc i że to jest ok. Jak się ma chorobę morską, to nie ma wyjścia.

Część osób wskazywała też na zdobycie nowej pasji czy sposobu spędzania czasu bliżej natury. Pojawiały się też wypowiedzi świadczące o tym, że uczestnictwo w programie było doświadczeniem przełomowym z perspektywy dalszych życiowych losów. Pokazują to dobrze poniższe cytaty:

Możliwość samorozwoju, naprowadzenie na ścieżkę, którą bardzo chcę podążać w życiu (w przyszłości szkoła morską), cudowne znajomości.

Ja to muszę powiedzieć wyraźnie, że gdyby nie Rejs Odkrywców to moje życie wyglądałoby zupełnie inaczej, nie wiem jak, ale na pewno gorzej. Różne rzeczy potoczyłyby się inaczej.

Uczestnicy badania, zarówno jakościowego jak i ilościowego zostali poproszeni o określenie, czego się nauczyli dzięki uczestnictwu w rejsach. Dwie najczęściej pojawiające się, z czego można wnioskować iż najważniejsze odpowiedzi dotyczą umiejętności współpracy i przyjmowania pomocy. W sumie odpowiedzi na pytanie, czego dzieci i młodzież nauczyła się dzięki Rejsom Odkrywców można podzielić na jedenaście kategorii. Przedstawia je poniższa grafika:

W świetle przeprowadzonych badań za najważniejsze kategorie należy uznać zwiększenie umiejętności (i zobaczenie wartości) we współpracy grupowej, a także przyjmowanie pomocy. Doświadczenie, że poleganie na wsparciu innych, potrzebowanie i przyjmowanie pomocy a także jej udzielanie innym dobrze wpływa na samopoczucie i poprawia relacje z innymi, jest bardzo ważnym rezultatem programu. Na podstawie wywiadów przeprowadzonych z osobami uczestniczącymi w rejsach w poprzednich latach można stwierdzić, że rezultaty te mają charakter trwały i utrzymują się w czasie.

17

Nauczyłam się pokonywać słabości, walczyć o swoje i nie poddawać się, nauczyłam się też, że współpraca i wspólne wspieranie się (np. w chorobie morskiej) jest bardzo ważne.

Jak ważna jest współpraca, sumienność i oczywiście nauczyło mnie to odpowiedzialności.

W odpowiedzi na pytanie o edukacyjny wymiar efektów programu wyraźnie widać też, że udział w Rejsie Odkrywców niektórym osobom pozwala w zdobyciu większej życiowej odwagi, także w kontekście myślenia o własnych możliwościach i potencjale.

Nabrałam więcej odwagi do ludzi.

Nie bać się.

Dla niektórych osób już samo przystąpienie do programu i podjęcie się pracy wolontariackiej było doświadczeniem wzbogacającym i uświadamiającym, że pomaganie ma dużą wartość. Widać to dobrze w poniższym cytacie:

Zobaczyłem, że jak się robi coś dla innych to ma taki sens, że można się lepiej poczuć - że się zrobiło coś dobrego, pożytecznego, że na przykład taki pies mógł wyjść na spacer albo że posprzątałyśmy liście u sąsiadki.

Nie bez znaczenia jest fakt, że w czasie rejsów dzieci i młodzież mają styczność z dorosłymi, którzy traktują ich w partnerski i „normalny” sposób. W przeprowadzonych wywiadach powracał wątek wskazujący na to, że dla części osób było to zarówno ważne, jak i pierwsze tego typu doświadczenie. Warto także wyraźnie podkreślić, że rejsy dla uczestników są ważnym doświadczeniem osobistym, które pozwala zobaczyć samego siebie w relacji ze sobą i innymi w nowym świetle.

Kolejnym pytaniem pozwalającym pogłębić temat rezultatu i wpływu rejsów na uczestników, ich kompetencje i postawy jest pytanie o to, co sobie uświadomili dzięki uczestnictwu w programie. Analiza odpowiedzi na to pytanie pokazała, że podobnie jak w przypadku pytania o wartość edukacyjną i zyski, najczęstsze odpowiedzi oscylowały wokół kategorii współpracy, bycia w grupie, przyjmowania pomocy i pomagania. Dodatkowo zwracano uwagę na odkrycie swoich cech w relacjach z innymi i w ciężkich warunkach. Dla części osób już sama możliwość przeżycia tak pozytywnego, cennego i z pozoru poza zasięgiem doświadczenia uświadomiła, że mogą celować wyżej i marzyć o rzeczach, które wcześniej wydawały się poza zasięgiem.

Dobrze widać to w poniższych cytatach:

- 1. W ciężkich warunkach jestem w stanie pomóc innym.*
- 2. Potrafię słuchać, co inni do mnie mówią.*
- 3. Wcale bardzo nie różnię się od innych.*

Moje zdanie o sobie nie jest takie samo, jak zdanie innych ludzi o mnie.

Jak czegoś nie znam, nie trzeba się wstydzić o to pytać.

Trzeba robić to, co się lubi i lubić to, co się robi.

Umiem poradzić sobie nawet wtedy, kiedy już myślałam, że się poddam. Jestem bardzo spostrzegawcza ;), umiem pokonać własne słabości.

Ze stresującymi, niekomfortowymi sytuacjami radzę sobie lepiej niż myślałam, nie mam lęku przed otwartą przestrzenią, wcale nie musi być idealnie, żeby z czegoś czerpała radość.

Uczestnicy nie byli w stanie wskazać strat z uczestnictwa w rejsie. Pojawiały się jedynie odpowiedzi typu „stary charakter, który był o wiele słabszy od tego, który teraz posiadam”. Uczestnicy stracili też „strachy i lęki”: przed morzem, przygodą, zmianami, podróżami, radzeniem sobie w nowych sytuacjach.

Podsumowując można stwierdzić, że rezultatu uczestnictwa w programie Rejs Odkrywców z perspektywy uczestników widoczne są na wielu poziomach - nowych umiejętności, wiedzy o sobie zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i w relacjach z innymi ludźmi.

Badanie, z racji na jakościowy charakter nie pozwala na oszacowanie skali rezultatów ani na określenie, na ile faktycznie dotyczą wszystkich uczestników. Można jednak wnioskować, że rezultaty te mają różne nasilenie i różną trwałość w zależności od nastawiania poszczególnych osób, ich osobowości i życiowej sytuacji, a także od liczby rejsów, w których osoba brała udział. Warto jednak wyraźnie podkreślić, że wśród uczestników są takie osoby, dla których rejs był bardzo ważnym, wręcz przełomowym doświadczeniem które wpłynęło na dalsze losy życiowe.

Niewątpliwie jednym z kluczowych aspektów wpływających na trwałość rezultatów jest fakt, że Fundacja pozostaje w kontakcie z uczestnikami, a niektórych z nich wspiera w podejmowaniu dalszych życiowych wyborów.

Podsumowując, przeprowadzone badanie ewaluacyjne pokazało że:

- Uczestnictwo w Programie Rejs Odkrywców w ocenie uczestników przynosi wymierne rezultaty. Ich zakres i trwałość jest jednak bardzo zindywidualizowany - zależy zarówno od liczby rejsów, w których osoba brała udział, indywidualnego nastawienia uczestników do samego doświadczenia, jak i zasobów psychicznych do czerpania z niego.
- Kluczowym rezultatem zarówno rejsów, jak i całego programu jest zwiększenie umiejętności pracy w grupie i docenienie pracy w zespole jako wartościowej, poprawiającej samopoczucie i pozwalającej na sprawniejsze działanie.
- Drugim równie ważnym efektem rejsów jest zwiększenie umiejętności przyjmowania i oferowania pomocy. Przeprowadzone badanie ewaluacyjne pokazało, że dla części osób przyjmowanie pomocy przed uczestnictwem w rejsie było zagadnieniem trudnym i dopiero Rejs Odkrywców pokazał, że w poleganiu nie tylko na sobie nie ma nic złego.
- Wśród innych efektów programu warto wymienić: zwiększenie umiejętności radzenia sobie z trudnymi emocjami, zwiększenie zaufania do innych ludzi (w tym do osób dorosłych), odkrycie pasji i sposobu spędzania czasu, zwiększenie wiedzy o sobie i o sobie w relacji z innymi, zdobycie konkretnych umiejętności żeglarskich i inne.
- Na podstawie przeprowadzonej ewaluacji można wnioskować, że przynajmniej u części uczestników rezultaty mają charakter trwały. Zdarzają się sytuacje, w których rejs jest dla uczestnika wydarzeniem na tyle przełomowym, że wpływa na dalsze życiowe decyzje.
- Ważnym czynnikiem wpływającym na osiągnięte rezultaty jest postawa wolontariuszy Fundacji, którzy postrzegani są jako partnerscy, otwarci i rozumiejący.
- Znaczenie ma także fakt, że Fundacja nie zostawia uczestników po zakończonym rejsie i pozostaje przynajmniej z częścią z nich w kontakcie.

PERSPEKTYWA DOROSŁYCH

1. Ocena Programu

Wolontariusze Rejsów i kadra z Ośrodków zostali zapytani, jak oceniają program zarówno jako całość, jak i jego poszczególne elementy. W wywiadach wypowiedzieli się na temat rekrutacji, przygotowania do rejsów, całej konstrukcji Programu. Zostali także poproszeni o ocenę współpracy z Fundacją i wskazanie potencjalnych kierunków jej rozwoju.

Analiza wywiadów przeprowadzonych z wolontariuszami Rejsów i kadrami z Ośrodków wyraźnie pokazuje, że Program jest bardzo dobrze oceniany. Kluczowe kategorie, które pojawiały się w uzasadnieniu oceny to:

- Zaangażowanie osób współtworzących Fundację.
- Otwartość i elastyczność – zarówno w podejściu do uczestników, jak i we współpracy z Ośrodkami.
- Dojrzałość w działaniu, chęć uczenia się i umiejętność słuchania.
- Stałość współpracy.
- Struktura Programu – sposób rekrutacji, sposób przygotowania uczestników, spotkania z uczestnikami po zakończeniu uczestnictwa.
- Jakość działania.
- Zasady Programu, w tym zasada „Zrób coś dla siebie, zrób coś dla innych”.
- Dbanie o dzieci ponad wszystko.

Szczególnie warta podkreślenia jest kategoria zaangażowania i dbałości o jakość prowadzonych działań przy jednoczesnym założeniu, że to kadra w Ośrodkach ma największą wiedzę o dzieciach, ich problemach i potrzebach. Zwracano także uwagę na fakt, że bardzo ważne i dobre jest partnerskie traktowanie uczestników rejsów w oderwaniu od ich często bardzo trudnej życiowej historii i stygmatyzacji, z którą zmagają się na co dzień. Pojawiały się wypowiedzi świadczące o tym, że taka postawa jest bardzo dużą wartością całego Programu i pozytywnie wpływa na uczestników rejsów (zagadnienie to jest poruszane bardziej szczegółowo w części dotyczącej rezultatów programu).

Duże zaangażowanie. Ja wiem, że to jest działalność ich osób poza ich życiem stricte zawodowym, więc bardzo to doceniam. Ta współpraca od początku przebiega bardzo dobrze, ja byłam aż zaskoczona. Te pierwsze spotkania wydawało mi się że mają mały sens, ale teraz widzę, że duży - to było podtrzymywanie zainteresowania. To doceniam bardzo.

Dla mnie to jest właśnie największa wartość, że oni ich traktują tak normalnie i po partnersku. Myślę, że to jest też takie bardzo cenne doświadczenie kontaktu z dorosłym, który nie zna ich historii, który zaraz ich nie ocenia.

Kolejną wartością wymienienia kategorią, wpływającą na wysoką ocenę zarówno współpracy z Fundacją, jak i całego Programu, jest postawienie w centrum „dobra dziecka”. Zauważono, że kadra Rejsu Odkrywców nie tylko nie ocenia młodych uczestników przez pryzmat ich doświadczeń, ale także dokłada wszelkich starań, żeby czas na statku był czasem wolnym od codziennych trosk i problemów. Dodatkowo zwracano uwagę na indywidualne podejście do dzieci przejawiające się np. w szukaniu indywidualnych rozwiązań dla pojawiających się problemowych sytuacji (brak współpracy ze strony rodziców, trudności w wypracowaniu godzin wolontariackich itd.). Pokazuje to dobrze poniższy cytat:

*Mi się najbardziej rzuca w oczy
i na przestrzeni tych lat to doceniam,
takie skupienie na tych dzieciach.*

Także sama współpraca z Fundacją oceniana jest bardzo dobrze. W uzasadnieniu zwracano uwagę przede wszystkim na elastyczność w podejściu do sytuacji ośrodka i konkretnych dzieci, umiejętność słuchania i odpowiadania na pojawiające się w toku współpracy wyzwania i problemy. Postawa prezentowana przez kadrę Fundacji niejednokrotnie określana została jako dojrzałość w działaniu. Wskazywano, że dzięki dojrzałości i umiejętności słuchania możliwa jest realizacja programu na tak wysokim poziomie, mimo iż kadra Fundacji nie posiada kierunkowego wykształcenia w zakresie pracy z młodzieżą w trudnej życiowej sytuacji. Pojawiały się określenia mówiące o tym, że osoby z Fundacji są „z innego świata”, co jednocześnie jest ich mocną stroną (otwartość, podejście bez uprzedzeń), jak i słabą stroną (nie zawsze pełne zrozumienie problemów, z którymi zmagają się uczestnicy rejsów i ich konsekwencji).

Jednoznacznie wysoko oceniona też została sama struktura programu - od rekrutacji i jej zasad, przez przygotowanie uczestników do wzięcia udziału w rejsie, przez sam rejs i jego organizację aż po sposób utrzymywania kontaktów z uczestnikami po zakończeniu uczestnictwa w edycji Programu.

Pojawiły się jednak wskazówki, co w kolejnych etapach warto jest usprawnienia.

***Rekrutacja**

W przypadku rekrutacji zwracano uwagę na fakt, że o ile sama zasada „Zrób coś dla siebie, zrób coś dla innych” jest bardzo trafna, to jednak w praktyce zdarza się, że idea ta ulega wypaczeniu. Wolontariat realizowany przez dzieci i młodzież nie zawsze jest uczącym procesem. Zdarza się, że jest przypadkowy i akcyjny, a przez to nie ma dużej wartości edukacyjnej i nie przyczynia się do kształtowania postaw altruistycznych.

Zwracano także uwagę, że część młodzieży nie rozumie przyświecającej realizacji Programu zasady, i wolontariat traktuje jako zapłatę konieczną do tego, by popłynąć w rejs. Pokazują to dobrze poniższe cytaty:

*U nas na przykład chłopcy wpisywali obieranie
ziemniaków, ale to jest coś, co oni i tak robią.
No i czy to jest wolontariat? No moim zdaniem nie.*

*30 godzin wolontariatu można podzielić
na trzy soboty, także to nie da się powiedzieć
czy to jest za dużo czy za mało tego
wolontariatu, bardziej chodzi o to co się robi
i czy to jest jakiś proces. No i to nie zawsze
jest proces.*

Zwracano także uwagę, że trudności w zrozumieniu idei wolontariatu powiązane są z szerszym problemem - dla części kandydatów na uczestników ustalanie długoterminowych celów i konsekwentne dążenie do ich realizacji jest przedsięwzięciem trudnym. Widać to w poniższym cytacie:

Dla naszych dzieci praca nad sobą jest czymś bardzo trudnym, właściwie taką górą lodową. Ustalanie długoterminowego celu dla większości z nich było za trudne.

Podkreślano, że dobry wolontariat powinien być procesem. Jednocześnie pojawiły się wypowiedzi świadczące o tym, że są takie osoby dla których już samo uczestnictwo w wolontariacie, wykonywanie pracy na rzecz innych jest ważnym i uczącym doświadczeniem. Pokazuje to poniższa wypowiedź:

Ja myślałem, że to im nic nie daje, ten wolontariat. Pojechałem z nimi raz do schroniska i tam był taki pies, który był potrącony i ogólnie w bardzo kiepskim stanie. No i ja się zastanawiałem, czy on mogł z nim na ten spacer pójść, jak to się skończy. I już nawet chciałem przemówę do nich mieć na ten temat. A potem się okazało, że ich to doświadczenie bardzo poruszyło, że oni się jakoś z tym psem zidentyfikowali i całą drogę powrotną mówili, co by zrobili z właścicielem który tak tego psa skrzywdził.

22

Jednocześnie podkreślano problem polegający na tym, że przy takiej liczbie Ośrodków współpracujących z Fundacją potrzebny jest złoty środek pomiędzy naciskiem na jakość i zaangażowanie w pracę wolontariacką, a rekrutacją konkretnej liczby uczestników na rejsy:

Selekcja jest bardzo ważna. Te rejsy są praktycznie bezpłatne. Bardzo ważne jest to, żeby ta młodzież się postarała o to, żeby się na te rejsy dostać. Tutaj też jest problem, bo tej młodzieży nie jest tak dużo - trzeba znaleźć złoty środek, żeby te wymagania były wysokie i niewysokie jednocześnie.

Zwrócono także uwagę na fakt, że dla stałych rejsowiczów wymagania powinny być wyższe niż dla osób, które chcą płynąć po raz pierwszy.

***Przygotowanie uczestników do wypłynięcia w rejs**

Sposób przygotowania jest bardzo dobrze wymyślony, właściwie nie pojawiały się zastrzeżenia czy propozycje usprawnień. Zwracano uwagę na fakt, że spotkania przed rejsem pełnią bardzo ważną funkcję - nie tylko przygotowują uczestników do wypłynięcia w rejs, ale także redukują stres i lęk związany z wyjazdem. Wskazywano, że kompleksowe przygotowanie jest jednym z najmocniejszych punktów całego Programu. Widać to w poniższych cytatach:

*System przygotowania
jest w porządku i działa.*

*Myślę, że tam wszystko jest zrobione tak
jak to być powinno. To jest bardzo ważne,
że Marcin opowiada im o historii, że one
wiedzą skąd to wszystko się wzięło.*

W pojedynczych wypowiedziach pojawiały się propozycje, żeby harmonogram spotkań był ustalany wcześniej, co ułatwiłoby jego wpasowanie w codzienną pracę ośrodka.

*To jest dobrze wymyślone. Łatwiej by tylko
było, jakbyśmy znali harmonogram tych
spotkań wcześniej.*

***Organizacja Rejsu Odkrywców**

Ocena organizacji rejsów jest jednoznacznie pozytywna. Praktycznie nie pojawiły się żadne uwagi czy wskazówki mówiące o tym, co warto w tym obszarze zmienić lub poprawić. Pokazują to dobrze poniższe cytaty:

*To jest moim zdaniem bardzo
fajnie zrobione – i w sensie
pomysłu, i organizacyjnie.*

*Jeśli chodzi o organizację, to wydaje mi się
że to jest zrobione dobrze, że ta formuła
się utarła.(...) To jest naprawdę dobrze
działający mechanizm.*

Jedynie uwagi, które się pojawiły dotyczyły organizacji rejsu na Mazurach. Zwrócono uwagę na dwie kwestie. Po pierwsze, pojawiły się sugestie dotyczące potrzeby ścisłej współpracy z rodzicami od samego początku. Po drugie, zwrócono uwagę na fakt że formuła Rejsów jest trochę zbyt luźna i warto ją dopracować. Widać to dobrze w cytowanej poniżej wypowiedzi:

*Na Mazurach jest zupełnie inaczej - to jest bardziej taka kolonia żeglarska.
Zastanawiałem się, bo moim zdaniem ta formuła jest nie taka jaka być powinna
– one są za bardzo w luźnym stylu, przydałoby się trochę morskiej dyscypliny,
żeby to było bardziej zaplanowane - żeby był ścisły grafik dnia. Warto byłoby
w te obozy żeglarskie wpleść trochę tradycji żeglarskiej (...)
Nie uczyliśmy ich, jak to wszystko działa.*

*Utrzymywanie relacji z uczestnikami po rejsie

Osoby uczestniczące w wywiadach podkreślały, że utrzymywanie przez kadre Fundacji relacji z młodzieżą w Ośrodkach po zakończeniu rejsów jest bardzo ważnym elementem programu. W efekcie młodzież nie czuje się zostawiona i może mieć poczucie zaopiekowania. Widać to dobrze w poniższych cytatach:

*Fundacja nie zostawia,
jak ktoś chce, to nie zostawia.*

*Oni tutaj potem byli, oglądaliśmy zdjęcia,
w tych dzieciach była ta duma. Dostali też
takie jakby dyplomy z oceną od kapitana.
Widać było, że to jest ważne dla nich.*

Zwracano także uwagę na fakt, że to zaopiekowanie dotyczy nie tylko uczestników rejsów, ale także współpracujących z Fundacją ośrodków, co dobrze widać w poniższej wypowiedzi:

*My z Fundacją jesteśmy w kontakcie można powiedzieć, że cały czas i to się nie
ogranicza do spraw związanych z rejsami. Oni się autentycznie interesują, czego
nam potrzeba.*

W wypowiedziach podkreślano także, że fakt utrzymywania zainteresowania losem uczestników po zakończeniu rejsu wzmacnia efekty uczestnictwa w programie - Fundacja postrzegana jest jako dobre miejsce, a jej kadra jako przyjaźni i otwarci dorośli do których można się zgłosić o pomoc i radę. Jednocześnie warto dodać, że formuła współpracy z byłymi uczestnikami wymaga jeszcze dopracowania - w obecnej formule inicjatywa kontaktu większego niż uczestnictwo w spotkaniu porejsowym leży głównie po stronie dzieci. Można wnioskować, że istnieje zjawisko niewykorzystanego potencjału „absolwentów” programu, których zaangażowanie i identyfikację z Fundacją można wykorzystać do rozwoju działań.

24

Podsumowując, przeprowadzone badanie ewaluacyjne pokazało, że:

- Kadra w Ośrodkach i współpracujący z Fundacją wolontariusze oceniają Rejs Odkrywców bardzo wysoko. Na wysoką ocenę składa się zarówno dobrze przemyślana struktura programu i jego jakość, jak i współpraca z kadrami Fundacji, określana jako dojrzała, nastawiona na słuchanie i elastyczna w podejściu.
- Rekrutacja na rejsy jest w ocenie kadry i współpracujących z Fundacją wolontariuszy dobrze wymyślona. Realizowany przez dzieci i młodzież wolontariat nie zawsze ma jednak charakter procesu, bywa incydentalny i przypadkowy, a przez co nie przynosi oczekiwanych efektów edukacyjnych. Jednocześnie zdarza się, że rezultaty programu widoczne są już na etapie działań wolontariackich (uświadomienie sobie, że warto pomagać).
- Przygotowanie do uczestnictwa w rejsach jest jednym z najmocniejszych punktów programu. Ewaluacja nie pokazała oczekiwanych zmian w sposobie jego prowadzenia.
- Organizacja rejsów oceniana jest bardzo wysoko. Badanie ewaluacyjne nie wykazało, jakie zmiany w tym zakresie należałoby wprowadzić.
- Formuła rejsów mazurskich wymaga przemyślenia. W obecnej formie oceniane są przez część uczestników badania ewaluacyjnego jako zbyt luźne.
- Ważnym elementem programu i jednocześnie działaniem wzmacniającym jego rezultaty jest utrzymywanie przez Fundację stałego kontaktu z ośrodkami i kontakt z uczestnikami po zakończeniu rejsów. Formuła współpracy z uczestnikami może jednak zostać bardziej dopracowana.

2. Rezultaty

Wyniki przeprowadzonego badania ewaluacyjnego pokazały, że zdaniem kadry w ośrodkach i współpracujących z Fundacją wolontariuszy program przynosi bardzo konkretne rezultaty. Doświadczenie udziału w rejsie oddziałuje na uczestników na wielu różnych poziomach.

Najważniejsze z nich to:

- Nauka współpracy w grupie i docenienie roli takiej współpracy

W opinii kadry, podobnie jak w opinii uczestników rejsów nauka współpracy w grupie i zobaczenie wartości w takiej współpracy jest jednym z najważniejszych rezultatów uczestnictwa w Rejsie Odkrywców. Pojawiały się wypowiedzi wskazujące na to, że zmianę z tym związaną widać później w niektórych przypadkach w codziennej pracy ośrodka. Widać to dobrze w poniższym cytacie:

Że coś znaczą i są częścią zespołu, i na każdym kroku to się podkreśla. Mają naoczny przykład, że jak grupa ludzi ze sobą kooperuje, to są tego efekty i widać, że to działa. Że jak nie ma współpracy, to na przykład są opóźnienia i ten statek nie płynie tak, jak powinien.

- Zwiększenie wiary w siebie, własne możliwości, a także powiązany z tym rozwój poznawczy

Przeprowadzona ewaluacja pokazała, że zdaniem pracowników ośrodków uczestnictwo w rejsie pozwala na zwiększenie wiary w siebie i swoje możliwości. Podkreślano, że sama możliwość popłynięcia w rejs jest doświadczeniem nie tylko poszerzającym horyzonty ale także pokazującym, że tego typu doświadczenia nie są poza zasięgiem. Możliwość wzięcia udziału w rejsie, przeżycie jedynej w swoim rodzaju, ale jednocześnie bardzo atrakcyjnej i niedostępnej dla większości osób przygody, pokonanie swoich lęków i nie zrezygnowanie z wyjazdu na żadnym etapie przekłada się na zwiększenie wiary nie tylko w samego siebie, ale także własne możliwości. Widać to dobrze w poniższych cytatach:

Spełnienie marzenia, fantazji. Nasze dzieci często nie potrafią marzyć. Dodatkowo ja widzę, że one są bardziej otwarte na różne sytuacje. Zdecydowanie łatwiej wchodzą w kontakty.

Przede wszystkim oni są tak poznawczo do przodu. Zobaczą rzeczy, których nigdy nie widzieli albo nawet nie sądzili, że zobaczą. To są jednak trudne środowiska, dzieci z pogranicza takich bardzo trudnych historii. Mają okazję przeżyć kawałek dobrego doświadczenia. Gdzieś wyjechać, gdzieś być, coś zobaczyć.

- Zwiększenie umiejętności funkcjonowania w sytuacji ścisłych reguł i zasad, nauka ich przestrzegania

Rejsy to także przebywanie w sytuacji ściśle określonych zasad i reguł. To doświadczenie, zdaniem respondentów badania ewaluacyjnego, pozwala uczestnikom nauczyć się funkcjonowania w takiej sytuacji bez negowania panujących zasad. Pokazuje to dobrze poniższa wypowiedź wychowawcy w jednym z ośrodków:

To, że trzeba przestrzegać konkretnych zasad i nie ma wyjątków. To nie jest tak, jak w Ośrodku, że jest pokusa, żeby je łamać.

- Doświadczenie sytuacji przyjmowania pomocy i nauka pomagania innym

Podobnie jak sami uczestnicy, tak zarówno kadra jak i współpracujący z Fundacją wolontariusze zauważyli, że ważnym efektem rejsów jest nauka przyjmowania pomocy i dawanie jej innym. Widać to w przedstawionym poniżej cytacie:

Widzą, że jak się ma chorobę morską to czasami po prostu musi ktoś tę wodę podać, inaczej się nie da.

- Zwiększenie poczucia sprawstwa - próba wzięcia odpowiedzialności za siebie i swoją sytuację

Zdaniem osób, które wzięły udział w badaniu, rezultaty uczestnictwa widać też na poziomie zwiększenia poczucia sprawstwa. Zdarza się, że rezultaty z tego poziomu widoczne są jeszcze przed wypłynięciem i są efektem samego wzięcia udziału w rekrutacji - rejs jest nagrodą za podjęty wysiłek. Jednocześnie sam rejs pomaga uwierzyć, że warto wziąć sprawy w swoje ręce i że sukces jest możliwy. Pokazują to dobrze poniższe cytaty:

Ja myślę, że obawy i lęki mogą się pojawiać u większej liczby osób i takie powiedzenie sobie - poradziłem sobie, pokonałem te lęki - to jest bardzo cenne doświadczenie.

To, że próbują się motywować, walczyć to jest gdzieś też tam jakoś fajne, że próbują wziąć odpowiedzialność za siebie i swoją sytuację.

- Zyskanie sposobu radzenia sobie z trudnymi emocjami (pokonywanie lęku, radzenie sobie z agresją)

Wyniki przeprowadzonej ewaluacji pokazały, że zdaniem kadry część uczestników rejsów dzięki uczestnictwu w programie uczy się lepiej radzić sobie z trudnymi emocjami, takimi jak agresja, wysoki poziom stresu czy lęk. Kontakt z naturą, funkcjonowanie w rytm sztywno wyznaczonych zasad i praca fizyczna pozwalają na rozładowanie emocji w sposób konstruktywny. Trafnie obrazuje to poniższy cytat:

Takie psychiczne odwentylowanie, taki spokój i oderwanie od innych spraw, skupienie na tu i teraz, i odpoczynek psychiczny - nawet jeśli oni tego tak nie widzą, to ja myślę że to na pewno jest.

- Doświadczenie partnerskiej relacji z „dobrym dorosłym”

Jednym z ważnych efektów uczestnictwa w programie jest możliwość doświadczenia partnerskiej relacji z osobami dorosłymi, które nie są ani rodzicami ani wychowawcami w szkole czy ośrodku. Pokazuje to dobrze poniższy cytat:

To jest taka styczność z innym typem dorosłej osoby, można powiedzieć - z takim dobrym dorosłym, którego się szanuje, słucha i który traktuje po partnersku, bez uprzedzeń.

Warto także podkreślić, że część osób dzięki rejsom odkrywa swoją pasję. Zdarzyło się, że uczestnictwo w rejsie zdeterminowało dalsze wybory życiowe i edukacyjne poszczególnych osób.

Na koniec warto także dodać, że młodzież uczestnicząca w rejsach dzięki Fundacji Rejs Odkrywców ma coś, czym może się pochwalić wśród rówieśników w szkole. Dla części osób jest to pierwsza i jedyna taka rzecz.

Podsumowując, przeprowadzone badanie ewaluacyjne pokazało, że:

- Kadra w ośrodkach i współpracujący z Fundacją wolontariusze podobnie jak uczestnicy jako najważniejszy efekt uczestnictwa w rejsach widzi naukę współpracy
- i funkcjonowania w grupie.
- Wśród innych rezultatów za kluczowe można uznać zwiększenie poczucia sprawstwa, wiary w siebie i naukę przyjmowania i ofiarowania pomocy.
- Nie bez znaczenia jest także fakt, że rejsy dają możliwość rozwoju poznawczego uczestników, poszerzają horyzonty i oferują doświadczenie wcześniej na wielu poziomach niedostępne.

3. Program Rejs Odkrywców a filozofia i metodyka działania ośrodków

Program Rejs Odkrywców realizowany jest w ośrodkach, które mają konkretne cele wychowawcze i wypracowaną metodologię osiągania tych celów. Respondenci zostali poproszeni o odpowiedź na pytanie, czy i na ile współpraca z Fundacją wpisuje się w ich filozofię działania, a także czy i w jakim zakresie pomaga w osiągnięciu założonych celów wychowawczo-edukacyjnych.

Zdaniem kadry pracującej w ośrodkach cały program Rejsu Odkrywców, a przede wszystkim zasada „zrób coś dla siebie, zrób coś dla innych” wpisuje się w działania współpracujących z Fundacją placówek. Stopień wykorzystania programu w pracy wychowawczo-edukacyjnej zależy indywidualnie od wychowawców czy dyrektora ośrodka, a także od tego, na ile współpraca uważana jest za stabilną i długotrwałą.

Dobrze pokazują to poniższe cytaty:

Wszystkie te cele, które realizuje Fundacja, to są cele też Ośrodka - kształcenie, poznawanie nowych rzeczy, takie wychowawcze cele też.

My pracujemy też nad zmianą u tych dzieciaków, żeby wróciły do rodziny, ale też nad zmianą ich stanu emocjonalnego. Jednym z elementów rejsu jest to, żeby coś poprawić w wynikach szkolnych, to się bardzo wpisuje w to, co robimy. To wzmacnia nasze działania.

Przeprowadzone badanie pozwoliło na zidentyfikowanie czynników pomagających na wykorzystanie programu Fundacji w codziennej pracy wychowawczej. Są to przede wszystkim:

- Stabilność i przewidywalność współpracy, w tym stały harmonogram spotkań.
- Elastyczność i nastawienie na słuchanie kadry w ośrodkach.

4. Kierunki rozwoju organizacji

Przeprowadzone badanie pokazało, że w opinii osób związanych z Rejsami Odkrywców Fundacja, mimo bardzo dobrze rozwiniętego programu, profesjonalnie prowadzonych działań i stałej współpracy z ośrodkami, dotarła do punktu granicznego działań w tej formule. Pojawiały się wypowiedzi świadczące o tym, że istnieje potrzeba rozwoju prowadzonych działań lub poszerzenie ich formuły. Pokazuje to dobrze poniższy cytat z wywiadu z jedną z wolontariuszek:

Fundacja już działa 6 lat i to co robią - robią dobrze, z nimi zostają ludzie i to jest najważniejsze, to pokazuje że to jest dobre. Trzeba zrobić przelom, iść na inny poziom, do góry.

Badani wolontariusze i kadra z Ośrodków wskazali cztery drogi potencjalnego rozwoju organizacji:

Poniżej omówione zostały one szczegółowo.

*Większa skala

W przeprowadzonych wywiadach pojawił się wątek wskazujący na fakt, że mała liczba ośrodków, ograniczona liczba uczestników i ich powtarzalność wpływają na atrakcyjność przedsięwzięcia. W niektórych ośrodkach brakuje zmotywowanych kandydatów na uczestników. Pojawiły się opinie, że liczba ta się zmniejsza w kolejnych latach lub zmniejsza się motywacja do rzetelnego wykonywania zadań w procesie rekrutacji. Jako odpowiedź na ten problem wskazywano zwiększenie liczby ośrodków objętych programem. Widać to dobrze w następującym cytacie:

Ja to widzę, że to nie jest już tak atrakcyjne, jak na początku - kto miał pojechać i złapać bakcyła to już był, niektórzy chcą jechać co roku - wiadomo. Widać, że ta postawa młodzieży się zmieniła. Brakuje trochę takiego oddechu świeżości.

Jednocześnie warto zaznaczyć, że to właśnie stabilność współpracy z ośrodkami jest jedynym z największych plusów programu, zwiększa jego rezultaty i oddziaływanie. W wywiadach wskazywano, że potencjalny rozwój organizacji nie może odbywać się kosztem jakości współpracy z ośrodkami.

Zauważono także, że o ile zwiększenie liczby ośrodków jest działaniem pożądanym, to już zwiększenie liczby rejsów niekoniecznie - obecna liczba jest wystarczająca.

*Wiedza merytoryczna

W wywiadach ewaluacyjnych pojawiał się wątek potrzeby szkoleń dla wolontariuszy Fundacji. Podkreślano, że młodzież pływająca na rejsy jest to często młodzież w trudnej sytuacji życiowej, co łatwiej jest zrozumieć, jak się ma przynajmniej trochę specjalistycznej wiedzy. Jeden z rozmówców wskazał nawet, że takie przygotowanie merytoryczne pomogłoby wolontariuszom Fundacji lepiej rozpoznać różne sytuacje i dałoby większą pewność w kontakcie z młodzieżą, zwłaszcza w sytuacji reagowania na kryzysy. Pokazuje to dobrze poniższy cytat z wywiadu z przedstawicielem jednego z ośrodków:

Myślę, że dorośli którzy płyną, powinni się lepiej przygotować do pracy z taką młodzieżą. Dlatego, że tak jak się chłopaki przygotowują do rejsu, to ci dorośli też by mogli (...)

Mogliby trochę zobaczyć z kim płyną, jakie chłopaki mają problemy, jak można się jakoś próbować odnieść do tych problemów. Czasami ktoś myśli, że jak stanie się kolegą to jest super, a z tego może wyjść większy bałagan. Czasami jak reagować na różne zachowania. Jak z nimi rozmawiać na niektóre tematy, co jest dla nich ważne. Trochę takiej pedagogiki życia z nimi. To by było dobre.

To by też mogło zredukować jakieś napięcie i lęk, o co tu chodzi, czy może się zdarzyć że ktoś mi ukradnie portfel i tak dalej.

Wskazywano także, że wolontariusze Fundacji mogliby mieć większą wiedzę na temat konkretnych zaburzeń, z którymi zmagają się młodzież, co pokazuje poniższa wypowiedź:

Większość chłopaków, którzy płyną, ma zdiagnozowane zaburzenia zachowania opozycyjno -buntownicze. Jeśli się wsiada na łódkę z chłopakiem, który ma zaburzenia zachowania, to wydaje mi się, że warto wiedzieć coś więcej, co to oznacza, niż takie powszechne przekonanie że ktoś jest niegrzeczny.

(...)

Wyobraźmy sobie, że jest maj, jesteście w porcie, robimy grilla i ktoś pije piwo do tego grilla a obok jest chłopak na granicy skierowania przez sąd na leczenie uzależnień i on przeżywa właśnie wielką walkę, której możemy nie być nawet świadomi. Można stać się dla takiego chłopaka wyzwalczem różnych rzeczy i w ogóle o tym nie wiedzieć nawet. Wiadomo, że nikt nie będzie go chronił całe życie przed widokiem piwa na ulicy, ale to jest jeszcze ten moment, że warto to zobaczyć, warto sobie zdawać z tego sprawę.

Co do potrzeby takich szkoleń nie było pełnej zgody. Z innej strony podkreślano, że to właśnie „normalne”, partnerskie podejście do młodzieży jest jedną z największych zalet programu, a specjalistyczne przeszkolenie mogłoby negatywnie wpłynąć na sposób patrzenia na uczestników.

Warto dodać, że także wśród wolontariuszy Fundacji zdania na ten temat były podzielone - część uważała, że w młodzieży pływającej na rejsy nie ma nic „trudnego” - że są to „normalne dzieciaki”, którym często nawet łatwiej utrzymać dyscyplinę czy wytrzymać ciężką pracę niż dzieciom, których sytuacja życiowa nie jest tak skomplikowana. Część wolontariuszy wskazywała jednak, że zdarzają się sytuacje w których rozważają później, czy mogli zachować się inaczej lub po prostu nie wiedzieli jak się zachować.

***Nowe działania budujące zaplecze na przyszłość**

Innym pomysłem na rozwój Fundacji, który pojawił się w czasie wywiadów jest większe i bardziej systemowe wykorzystanie do rozwijania działań najbardziej zaangażowanych uczestników rejsów. Wskazywano, że są takie osoby, które po rejsach i tak „krążą wokół Fundacji” i warto wykorzystać ich potencjał - wyszkolić ich jako przyszłą kadrę Fundacji, poprosić o znalezienie kolejnych ośrodków i poprowadzenie programu w tych ośrodkach.

Osoby, które już pływały po trzy razy i są pełnoletnie, mogłyby być bardziej zaangażowane, znaleźć nowy ośrodek, poprowadzić program w tym ośrodku.

Wśród pomysłów na takie działania pojawiały się:

- Rozwój wolontariatu na bazie najbardziej zaangażowanych uczestników
- Utworzenie społeczności/klubu
- Wykorzystanie bazy wolontariackiej do ewentualnego rozwoju działań
- Rozciągnięcie szerzej zasady „zrób coś dla siebie, zrób coś dla innych” (nie tylko przed rejsem)

Potencjalne kierunki takich działań widać dobrze w poniższych cytatach:

Spośród tych osób chętnych powinni proponować i szkolić do zostania wolontariuszami. Wolontariuszy jest mało, mogłoby być więcej. Właśnie z tego narybku, brutalnie mówiąc, można wyprodukować.

Można budować tę Fundację, sprawiać że może mieć większy zasięg. Jak mamy mało wolontariuszy, to nie ma kto się zająć ośrodkami.

***Nowe działania akcyjne**

W wywiadach pojawiły się też propozycje konkretnych działań akcyjnych wokół Programu, które nie wymagałyby stałego rozwijania skali działań. Wśród propozycji pojawiło się między innymi opracowanie przez najbardziej zaangażowanych uczestników rejsów wraz z wolontariuszami Fundacji podręcznika dla początkujących żeglarzy. Wskazano, że chociaż istnieje bardzo dużo podręczników żeglarstwa, to większość z nich napisana jest trudnym językiem. Taki podręcznik napisany przez osoby związane z Fundacją, mógłby jednocześnie być materiałem promocyjnym.

Moglibyśmy takie pojedyncze rzeczy robić, na przykład taki podręcznik, kompendium dla młodych żeglarzy napisany przez wolontariuszy Fundacji i najbardziej zaangażowanych uczestników.

Jednocześnie warto zaznaczyć, że barierą w dalszym rozwoju organizacji jest brak zatrudnionych pracowników - osoby zaangażowane w tworzenie przedsięwzięcia zajmują się tym wolontariacko, „po godzinach”, i często kosztem swojego czasu wolnego. W kontekście bardzo wysokiej oceny całego programu Rejs Odkrywców i wymiernych efektów jego realizacji warto podkreślić, że decyzja o braku podjęcia działań na rzecz rozwoju fundacji też wydaje się uzasadniona i warta rozważenia.

Z zakresu rezultatów i wpływu Programu

- Program przynosi konkretne rezultaty, jednakże ich zakres i trwałość zależy indywidualnie od uczestnika i jest zróżnicowany.
- Rezultaty uczestnictwa w programie mają bardzo szeroki charakter, nie ograniczają się tylko do zdobycia umiejętności żeglarskich/nowej pasji. Ich charakter jest dużo szerszy i obejmuje zarówno kwestie związane z indywidualną samooceną, sposobami radzenia sobie z emocjami, jak i naukę współpracy.
- Ważnym aspektem wspierającym osiąganie konkretnych rezultatów jest nie tylko sama formuła rejsów, ale też partnerskie relacje z dorosłymi wyraźnie różniącymi się od dorosłych, którymi młodzież otacza się na co dzień.
- Sposób, w jaki Fundacja realizuje swoje cele wpisuje się w filozofię działania ośrodków, co wzmacnia rezultaty programu.

Z zakresu konstrukcji programu i współpracy z Fundacją

- Fundacja jest cenionym partnerem do współpracy. Mocne strony Fundacji to m.in. zaangażowanie, otwartość, dojrzałość w działaniu.
- Model działania wybrany przez Fundację można określić z jednej strony jako dobrą i mądrą dobroczynność, z drugiej jednak strony program ma cechy programu edukacyjno-wychowawczego/interwencji wsparcia.
- Formuła wolontariatu jest dobrze wymyślona, ale jej realizacja wymaga dopracowania (potrzeba procesu). Warto rozważyć rozszerzenie zasady i rozwój działań wolontariackich po zakończeniu rejsów.
- Uczestnicy Rejsów, którzy szczególne związali się z żeglarstwem są cennym zasobem Fundacji i warto w większym stopniu wykorzystać ich potencjał.
- Warto rozważyć rozwój wolontariatu opartego na bazie byłych uczestników zaproponować do tego konkretną formułę z niskim progiem wejścia.
- Można wnioskować, że Fundacja nie ma w pełni określonego zakresu społecznego wpływu i nie skupia się na postrzeganiu swoich działań w kategoriach realizacji społecznych celów/rozwiązywania konkretnych problemów. Nie wpływa to w żaden sposób na jakość prowadzonych działań, ale może stanowić barierę w rozwoju. Warto poddać refleksji szerszy kontekst działania organizacji, oczekiwanych konsekwencjach i efektach realizowanego programu.

Z zakresu rozwoju Fundacji i jej działań

- Realizacja większej liczby rejsów nie jest działaniem oczekiwanym.
- Formuła działania Fundacji ulega powolnemu wyczerpywaniu w tych ośrodkach, z którymi współpraca trwa od lat.
- Istnieje kilka ścieżek dalszego rozwoju Fundacji. Większość z nich oznacza jednak alokację większych zasobów (ludzi, czasu, pieniędzy) w realizację działań i rozwój wolontariatu.
- Warto rozważyć są następujące działania: konkretne działania akcyjne, rozbudowa wolontariatu, rozbudowa bazy współpracujących ośrodków, szkolenia merytoryczne dla kadry.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzone badanie ewaluacyjne pokazało bardzo wyraźnie, że program Rejs Odkrywców jest dobrze zaplanowanym i zorganizowanym działaniem wysokiej jakości. Wszystkie aspekty programu zostały ocenione wysoko zarówno przez uczestniczącą w nim młodzież, jak i kadre ze współpracujących ośrodków i związanych z Fundacją wolontariuszy. W toku badania ewaluacyjnego zidentyfikowano tylko niewielkie możliwości modyfikacji programu.

Program przynosi bardzo konkretne rezultaty, mimo że Fundacja w swojej misji nie ma konkretnie określonego zakresu społecznego wpływu i zmiany, do której chce doprowadzić. Młodzież uczestnicząca w programie Rejs Odkrywców niejednokrotnie zwiększa swoje społeczne kompetencje (zwłaszcza w obszarze współpracy w grupie i zależności od innych), poprawia samoocenę, poszerza horyzonty i zwiększa wiarę w swoje możliwości. Warto jednak podkreślić, że z racji na niereprezentatywny charakter przeprowadzonego badania skala i zakres rezultatów nie jest w pełni możliwy do określenia, można jedynie stwierdzić, że jest on zindywidualizowany.

W pojedynczych przypadkach zdarza się nawet, że doświadczenie uczestnictwa w rejsie jest na tyle ważne, że wpływa na dalsze wybory życiowe.

Działania prowadzone przez Fundację wpisują się w filozofię działania współpracujących z organizacją ośrodków. Wpływa na to przede wszystkim stałość współpracy i sposób realizacji programu (w tym przede wszystkim zasada „Zrób coś dla siebie, zrób coś dla innych” i same rejsy).

Fundacja stoi przed dylematem związanym z potrzebą i ewentualnym kierunkiem rozwoju. Przeprowadzone badanie pozwoliło na wskazanie potencjalnych kierunków, z których większość ma cechę wspólną polegającą na rozwoju działań wolontariackich, opartych na większym zaangażowaniu uczestników rejsów.

Fundacja Rejs Odkrywców została zarejestrowana 11.01.2013 roku w Krajowym Rejestrze Sądowym, prowadzonym przez Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy, XIII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego.

KRS 0000447005

NIP: 118-209-00-37

REGON: 146505735

Adres do korespondencji: ul. Broniewskiego 3, 01-785 Warszawa.

Adres rejestrowy: ul. Prozy 20, 01-966 Warszawa.

rejsodkrywcow.pl

fundacja@rejsodkrywcow.pl

instagram.com/fundacjarejsodkrywcow/

facebook.com/FundacjaRejsOdkrywcow/

Ewaluacja i raport: Magdalena Kocejko

Wstęp: Agnieszka Maszewska

Opracowanie graficzne: Aleksandra Twardokęs

Zdjęcia: Jan Wajszczuk, Stefan Maszewski

© Fundacja Rejs Odkrywców, 2019